

МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬНОЇ СФЕРИ

Іртищева І.О., докторант

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, м.Київ

Розглянута інноваційна діяльність як визначальний фактор економічного розвитку країни. Визначені основні умови, що сприяють покращенню інноваційних процесів.

Постановка проблеми. Сучасна організаційна структура агропродовольчого сектору у вигляді окремих сільськогосподарських підприємств (ТОВ, ЗАТ, СТОВ, кооперативів, орендних підприємств, фермерських господарств тощо) і харчових виробництв різних організаційно-правових форм є архаїчною і неефективною в умовах глобалізації і інтенсифікації національної економіки і економік інших країн. Їх функціонування у більшості випадків пов'язане з надто високою ресурсомісткістю вироблюваної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом у засобах масової інформації з'явилось ряд публікацій з досліджуваної проблеми, які здебільшого аналізують позитивні результати наслідки інноваційних процесів в різних галузях економіки. Ці питання розкрито З. Варналієм, І. Кузнецовою, І. Ф. Маланюк, А. Малютою, М. Рибакком, Д. Чеберкус, Є. Щубравською.

Однак в публікаціях недостатньо уваги приділено управлінню агропродовольчою сферою у регіонах на інноваційній основі.

Формування мети статті. Завданням цієї статті є узагальнення основних аспектів, що підтверджують позитивний вплив інноваційних процесів на сталий розвиток регіональної агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу. Як правило, виробництва агропродовольчого сектору не розвиваються активно або перманентно деградують, оскільки їх продуктова структура не відповідає основному принципу ефективної організації технологічних процесів і економіки, який можна сформулювати наступним чином: економічним продуктом є тільки та продукція, яка задовольняє потреби сучасного ринку і сприяє розвитку виробництва. У сільському господарстві цей принцип порушується у тваринництві, частково у рослинництві, і декларовано втілюється у переробних і харчових підприємствах.

Предметом занепокоєння також є те, що прибуток у досліджуваній нами сфері отримується, в основному, шляхом підвищення цін, а не утворенням виробничих процесів, по-можливості, з мінімальними витратами і конкурентоспроможним асортиментом продукції. Інакше кажучи, вітчизняні сільськогосподарські і харчові виробництва мають дуже низький рівень прибавочного продукту (іноді спостерігається його відсутність) і існують, в цілому, за рахунок розтрати виробничих і інтелектуальних ресурсів,

сформованих у минулому.

Є. Шубравська вважає, що стосовно вітчизняної відтворювальної системи розуміння усталеного розвитку означає вимогу дотримання у процесі її функціонування узгодженості, зокрема – між обсягами виробництва тваринницької і рослинницької продукції; між ними і переробними потужностями; всіма ними разом і масштабами існуючих і потенційних потреб вітчизняного і світового ринку. Необхідними умовами є також досягнення порівнянності доходів і розвитку соціальної інфраструктури у сільській місцевості з відповідними показниками по країні, забезпечення належної ефективності використання ресурсів оточуючого природного середовища, достатнього рівня їх відновлення і науково-обрунтованих пропорцій при застосуванні у агропродовольчій діяльності мінеральних добрив, засобів захисту рослин, генетично модифікованих організмів [8].

Отже, необхідна принципово інша схема формування господарських пропорцій сільськогосподарських і харчових виробництв та їх взаємозв'язків з суспільним виробництвом. Структурні зміни можна здійснювати створенням механізму перебудови виробничих зв'язків сільського господарства, переробної і харчової промисловості всередині регіону і на міжрегіональному рівні з урахуванням особливостей та перспектив узгодженого розвитку.

Структурні перетворення не повинні бути самоціллю, а засобом формування конкурентної змішаної економіки сільського господарства і харчової промисловості. Звідси виходить, що вирішення досліджуваної проблеми у багатьом залежить від цілеспрямованості формування виробничої структури інноваційного характеру. При цьому взаємозв'язки і можливі структурні зрушення у забезпеченні ефективності нової господарської структури є не завжди очевидними і вимагають наукової розробки положень і моделей перспективної регіональної економічної системи.

Відомо, що області, які входять у Причорноморський регіон, виробляють структурно подібну сільськогосподарську і харчову продукцію. Для розвитку адаптивних можливостей цієї сфери, ми пропонуємо створити інноваційну інтегровану структуру з чіткою орієнтацією на тиражування (передачу) інноваційних продуктів внутрішньогосподарським ланкам альянсу з метою здешевлення процесів створення харчових продуктів, що є важливим, виходячи з сьогоденного фінансового стану сільського господарства і харчової промисловості. Разом з тим, у межах регіону простіше забезпечити ефективні взаємовідносини і пошук невикористаних резервів.

Різноваріантність напрямків інноваційної діяльності і розвитку передбачає вибір найбільш ефективних виробничих зв'язків у регіональному продуктовому альянсі, які можуть бути наступними:

- з виробництва сільськогосподарської продукції;
- з переробки основної сільськогосподарської сировини;
- з раціонального використання сільськогосподарської сировини;
- з використання відходів переробки;
- з матеріально-технічного забезпечення;
- з науково-технічних та інноваційних процесів;

- з енерго-, водо-, теплопостачання, використання транспорту, ремонтної бази, машино-тракторної бази;
- з використання трудових ресурсів;
- зі збуту харчової продукції.

Зв'язки з виробництва продукції тваринництва і рослинництва зумовлені специфікою земельних ресурсів регіону, як об'єкту господарювання і як основного засобу виробництва.

Тому розвиток сільського господарства визначається науково-технічними розробками з удосконалення системи сівобороту, науково-обґрунтованими сучасними системами зрошувального землеробства, розробками з підвищення родючості солонців і солонцевих ґрунтів, доцільним використанням нижньодніпровських пісків, системами інтегрованого захисту посівів при максимальному обмеженні найбільш токсичних пестицидів для отримання доброякісної рослинницької продукції та іншими екологічними аспектами використання ґрунтів. В цих умовах належним чином реалізується природний потенціал ґрунтів через врожай сільськогосподарських культур.

Параметри ґрунтових агропотенціалів за природною і ефективною родючістю відображають цілий комплекс антропогенних і природних факторів. Якщо перші можна у якійсь мірі витримувати у часі, то природні гідротермічні показники клімату не регулюються. Вони динамічні, особливо у зоні неусталеного зволоження Причорномор'я. Тому на практиці параметри агроґрунтових потенціалів сільськогосподарських культур можуть коливатися у межах до $\pm 25\%$ у залежності від вологості року (у засушливі роки вона знижується, а у вологі - збільшується), що визначає ризик продуктивної спроможності ґрунтів [2].

Сьогодні розвиток аграрного сектору економіки Причорномор'я у значному ступені обумовлений збільшенням виробництва продукції тваринництва. Воно забезпечує населення регіону найбільш повноцінними продуктами харчування – білком, збалансованим за складом незамінних амінокислот, вітамінами, мікроелементами. Тому продовольча безпека регіону забезпечується при виробництві продукції тваринництва у розмірах науково-обґрунтованих об'ємів споживання на душу населення.

Збільшення обсягів виробництва і отримання екологічно чистої продукції тваринництва передбачає у першу чергу інноваційні тваринницькі технології повноцінної годівлі і забезпечення необхідної структури кормів, ефективне використання кормових ресурсів для зниження витрат корму і реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин. Тваринництво у своєму розвитку вимагає спеціалізації, концентрації і комбінування процесів.

У харчовій промисловості інноваційними напрямками слід вважати прогресивні ресурсо- і енергозберігаючі технологічні процеси; суттєве розширення асортименту за рахунок нових видів продукції, що містять біологічно активні речовини.

У технологічному циклі створення харчових продуктів між виробничими структурами розвиваються складні, взаємообумовлені зв'язки. У територіальній організації якість переходів і зв'язків зменшується, тобто досягається

використання резервів економії енергії системи.

У залежності від ролі, масштабів, фінансового стану, виробничого і кадрового потенціалу підприємства агропродовольчої сфери повинні визначати форму інноваційної діяльності за довготривалістю і етапами інноваційного процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Вибір форм інноваційної діяльності у регіональному продуктовому альянсі

Етапи інноваційного процесу	Інновації			Обґрунтування вибору етапів інноваційної діяльності
	Нова вітчизняна розробка	Придбання і тиражування	Змішана форма	
1. Ідея нововведення в аграрній або харчовій сфері	+	-	+, -	Наукомістке виробництво, інтенсифікація виробництв, нові взаємовідносини
2. Науково-технічна розробка	+	-	+, -	Адаптація до регіональних умов, відповідність вимогам сучасного ринку
3. Створення зразка (серії) нової продукції	+	-	+, -	Можливість альтернативи у конкурентному середовищі
4. Оцінка фінансової можливості впровадження нововведень	+	+	+, +	Зниження ризику досягнення цілі
5. Фінансування інноваційної програми або проекту	+	+	+, +	Повне забезпечення інноваційного процесу грошовими коштами
6. Супроводження, контроль, корегування і додаткове фінансування інноваційної розробки	+	+	+, +	Створення конкуренто-спроможного інноваційного виробництва або продукції
7. Випуск нової харчової продукції на ринок	+	+	+, +	Висока ціна і попит
Інформація за показниками впровадження інновацій	$t_{ц1} - \max$ $Z_1 - \max$ $\Pi_1 - \max$ $E_1 - \max$	$t_{ц2} - \min$ $Z_2 - \min$ $\Pi_2 - \min$ $E_2 - \min$	$\min < t_{ц3} < \max$ $\min < Z_3 < \max$ $\Pi_2 < \Pi_3 < \Pi_1$ $E_2 < E_3 < E_1$	Суттєву роль відіграє асортимент і якість вироблюваної харчової продукції

Примітка: t – довготривалість циклу інноваційного процесу, Z – витрати виробництва і реалізації одиниці інноваційної продукції; Π – ціна одиниці інноваційної продукції; E – ефективність інноваційної діяльності.

Основною ціллю виробничих систем на початковому етапі є стабілізація всіх економічних процесів, щоб у майбутньому забезпечити планомірноринкову форму розвитку. Тому виробництва і сільськогосподарського і харчового призначення, в основному, обирають найбільш швидкореалізовану форму – придбання і тиражування нововведень.

Висновки. Такий підхід викликає занепокоєння, тому що в господарському середовищі не накопичується досвід впровадження повного циклу інноваційної діяльності, не використовуються вітчизняні науково-дослідницькі напрацювання, які вимагають досвідного етапу впровадження, уповільнюється професійний розвиток працівників сільського господарства і харчової сфери. З нашої точки зору слід розвиватися навчаючись більш ефективному поєднанню ризикових інноваційних впроваджень і розумного вкладення коштів в уже діючі інноваційні технології, тобто в „імітацію” інноваційної діяльності.

Література:

1. Варналій З. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети // Економіст. – 2007. - №9. – С.36-39.
2. Земельные ресурсы Херсонской области – базовый фактор региональной экономической политики / Под редакцией В.А. Демехина. – К.: Аграрна наука, 2007. – 152 с.
3. Концепция Межгосударственной программы инновационного сотрудничества государств-участников СНГ на 2008-2015 годы. Проект // Материалы XII Международной научно-производственной конференции «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики» 10-15 сентября 2007 г. (г.Скадовск)
4. Кузнецова И. Эффективность образования в инновационной системе: факторы и стратеги // Економіст. – 2007. - №9. – С. 16-21.
5. Маланюк І.Ф. Розвиток аграрних відносин у регіоні (теорія, методологія, організація). Автореф. дис... д-ра екон. наук.: 08.07.02/ Інститут аграрної економіки УААН. – К., – 2001. – 32 с.
6. Малюта А., Рыбак М. Социокультурные проблемы и перспективы инновационной экономики // Економіст. – 2007. - №9. – С.13-15.
7. Чеберкус Д. Системні підходи до державного регулювання інноваційного розвитку України в умовах глобалізації // Економіст. – 2007. – №9. – С. 4-6.
8. Щубравская Е. Риски устойчивого развития АПС Украины в условиях глобализации // Экономика Украины. – 2007. – №2. – С. 62-68.